

SZERKESZTŐI JEGYZET

Lapunk hátlapján Sütő András- és Méliusz József-idézet olvasható a neves református kollégium múltjának, küldetésének, szellemi tágasságának, közösségi elkötelezettségének felidézéseképpen. Jelezve például azt, hogy az „idegenszívú” reformáció, noha Bethlen Gábor még német professzorokat is idecsalogat, gyökeret eresztett, és nemzeti vallássá, a nemzeti tudás virágzó fájává terebélyesedett.

Sütő és Méliusz szövegeinek van több különös, láthatatlan érintkezési pontja. Legelőször is az, hogy Sütő András 1944-ben a kollégium diákja, vagyis Méliusz hallhatta (volna) éppen őt is a Kodályt éneklő fiatalok között.

A másik közös eleme a két emlékezésnek szinte ünnepi emelkedettségük, ami mindkettőjük írásának egyébként csak egy-egy apró részlete az egész művek súlyosan reménytelen szövegében. Hiszen Méliusz 1944-ben pártmegbízatásból járt Dél-Erdélyben, folytonos szorongásban, félelemben az otthoniakért, önmagáért, közösségéért, és ennek az utazásnak a regénye lett a nemzeti megmaradás fájdalmas, kritikai eposza. A könyvet 1946-ban bezúzták, majd ’56-után, miután a szerző szabadult a börtönből, saját maga által megcsonkítva, meghamisítva majdnem kiadták, végül ’73-ban jelent meg újra, a regény és az író regényes történetével együtt, amikor is mintha már kimondható lett volna a kimondhatatlan, ez volt az álcázás-ként íródott regény utolsó fedezéke.

Sütő pedig a *Nagyenyedi fügevirág* című esszéjében fiktív levelet ír Bethlen Gábornak, hogy elpanaszolja azt, amit

jelen időben ki nem mondhat; régi nyelvi köntösbe öltöztetve, rejtve írja meg az erdélyi magyarok fájdalmait.

A két írás egyaránt 1973-ban jelenik meg (Sütő esszéje az *Istenek és falovacskák* című kötetben.)

Az iskola történetében tovább keresgélve a hetvenes évekbeli jelenről szó esik Beke György: *Nyomjelző rokonság – Barangolások nagyapámmal Fehér megyében* (1979) című szociográfiájában. Egyik jelenete egy önképzőkori ülés:

A kört a diákok vezetik, ők javasolják az ülések témáit, ők készítik el, olvassák fel a dolgozatokat. Nemegyszer százan is részt vesznek az üléseken, igen sokan kérdeznek, vitatkoznak. A szavalatokon kívül népdalt énekelnek, furulyán, gitáron, hegedűn játszanak, lemezeket hallgatnak. A nyelvi és zenei művelődés összekapcsolódik, mindkettő a tanítói munka létfeltétele. (16–17.)

(Az író nagyapja, aki egykor maga is kollégista volt – így lehetett elbeszélései révén az unokája kísérője –, beszél saját diákideje önképzőköréről, mely akkor Kemény Zsigmond nevét viselte, s a Kollégium kiválóságainak gyűjtőhelye volt). Innen már egyetlen lépés volt a jelen: van-e még önképzőkör a tavaly alapos felújításon átesett nagyenyedi Bethlen Kollégiumban? Hamar kiderült, hogy sokadik alakváltozatban újraéledt és működik ma is, mégpedig alighanem nagyon jól, hiszen a Fenichel Sámuel Önképzőkör alighanem a műfajában az egész Kárpát-medencei magyar iskolai világ egyik legaktívabb szellemi közössége. Például diákjai dolgozataiból az elmúlt években 48 (pályázatokon

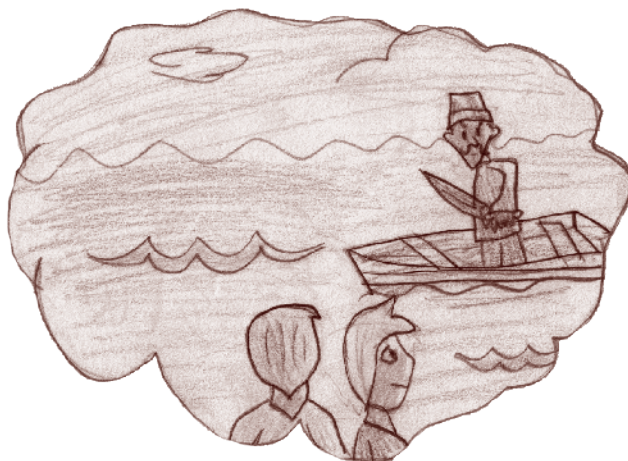
díjazott) dolgozat jelent meg a hazai *Természet Világa* című lapban (a legutóbbi: Váradi Róbert: *Egyes Nagyenyed környéki gombák radioaktivitása* címmel idén márciusban).

Ennek a felfedezésnek (kissé bánatosan ismerem be, hogy felfedezés volt) köszönhető, hogy a kör vezetője, Dvoráček Ágoston kérésünkre lapszámunkban elbeszéli az önképzőkör történetét a kezdetektől máig. (Vagyis ezúttal a múlt volt az útikalauzom a mába. Mi sem jellemezhetné jobban a szerkesztő lelki helyzetét, szorongását a távoli, távolodó jelen miatt.)

Lapszámunkban ismét foglalkozik egy írás a *Kockás könyv*vel, ezúttal a szakképzés mai helyzetét elemezve. Közoktatásunk mai állapotában kötelességünknek tartjuk az iskolai vitákat nem lezárni, hanem folytatni, sőt, szélesíteni. (Természetesen nemcsak a *Kockás könyv* kérdései felől.) Abban a reményben, hogy a viták hullámai egyszer csak összeérnek. Azt gondoljuk, hogy semmilyen terv, átalakítás, program nem működhet, ha nincs folyamatos, nyílt szakmai, kritikai párbeszéd az érintettek között, márpedig még korántsem tartunk itt. Várjuk és kérjük az újabb írásokat.

2017. április 22.

Takács Géza

A Tanulmányok rovatba érkező írásokat lektoráltatjuk. A közlési feltételekre és a publikációs stílusra vonatkozó útmutatás, valamint a bírálati adatlap a lektorálás szempontjaival elérhető a honlapunkon: <https://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle>.

élet és iskola, élet-iskola, életiskola, iskola és élet, iskola-élet, iskolaélet

Indulás a Kollégiumba

Vagyis az történt, hogy érdekekben összefogtak a szolgálatos kezek: apám a visszaütő vasaktól kék körmű kezével útiládát tajkolt, a tiszteletes úr kérvényeket írogatott, anyám inget varrt, foldozott; egy jóindulatú kéz – a Kemény Béláné méltóságos asszonyé – megcirógatta a kobakomat, majd azután, hogy a dolognak haszna is legyen, báró Kemény Anna kelengyéjéből válogatott nekem paplanlepedőt és párnahuzatokat. Koronás-monogramos holmi volt, minék láttán az internátusi mosónő egészen tavaszig, makacsul – s hangjában egy eljövendő kisajátítás ígéretével – báró úrfinak szólított engem; akkor sem riadt, már-már tolvaj-lelkiismeretű tiltakozásaimat sokallta meg, hanem az elképesztő különbséget aranycímeres párnahajam és egyéb ruházatom között. Ingemen, harisnyámon ugyanis, anyám hervadatlan ujjainak művészi kivitelezésében, családom ősi címere is ott volt látható: foltok, stoppolások egész csillagraja. Ezzel nyertem kegyelmet s úsztam be a mosónő jóindulatának kék ege alá.

Részlet Sütő András: Nagyenyedi fügevirág című írásából

Ének Enyeden

Az udvaron csend támad. A diáksereg előtt egy fekete ruhás férfi meglendíti magasba emelt karját, és felzengnek az alkonyatban a szopránok, a fiús altok, az ifjú tenorok, a baritonok és a még mutáló fiatal basszusok.

Kodály!

Mi minden visszhangzik ebben az öblös és angyali szárnyalásban! Nem tudom elfogódottság nélkül hallgatni. /.../

Nem tudom, hányan, de nagyon sokan vannak, egész Jerikót döntő sereg, ahogyan énekelnek.

Kodályt énekelnek.

Behunyom a szemem. Egészen, ellenállás nélkül, önmagam feladva oldódom fel az éneken, ahogyan hallgatom. Egyszer majd talán így húzódom meg ismét itt fent, titkolt érzésekkel, egy oszlop mögött, s hallgatom a fiam szopránját, hangjával beleolvadón a „kismagyarok”, parasztfiúk, munkásgyerekek, iparoscsemeték kórusába. Kodályt énekelnek majd, mint ezek a fiúk most, itt az ősi skóla udvarán, a szabad ég alatt, mert odafenn a magas messziség, az ég, talán még szabad s nem megszállt terület. Az az ének mindent betölt majd, múltat és jövőt, s még diadalmasabban hallatszik, mint most, zúg majd, mint az orgonazengés, melegen ellepi a vérlátott hegyet, az ősi fák rügyező sűrűjét.

Részlet Méliusz József: Sors és jelkép avagy egy erdélyi utazás regénye ezerkilencszáznegyvenháromban tizenkét fejezetben elbeszélve

MAGYAR
PEDAGÓGIAI
TÁRSASÁG